

www.ketab.ir

[انگیزه علم آموزی]
[استاد کاظم ضرابی]

www.ketab.ir

نویسنده: استاد کاظم عدل ضرابی

انتشارات: قم، مجد اسلام: مؤسسه سرلشکر شهید حاج احمد کاظمی

نوبت چاپ: اول / بهار ۹۴ شمارگان: ۱۵۰۰ نسخه قیمت: ۷۰۰۰ تومان

شابک: ۸-۱۷ ۷۷۰۲-۶۰۰-۹۷۸ مشخصات ظاهری: ۱۸۰×۱۲/۸ سی.م.

شماره کتابشناسی ملی: ۳۶۲۵۹۶۳ فهرست نویسی کامل این اثر در

نشانی Opac.nliai.ir قابل دسترسی است.

مدیریت هنری و آماده سازی: مؤسسه شهید کاظمی

طراح جلد: عبدالمهدی آگاه منش چاپ و صحافی: باقری - قم

فهرست

- ۷ درباره نویسنده
- ۱۱ مقدمه
- ۲۱ علوم حقیقی
- ۳۱ آیات علم در قرآن مجید
- ۴۱ احادیث علم در کلام معصومین
- ۱۰۹ استقامت در راه علم
- ۱۲۱ شناخت عمیق اسلام
- ۱۲۹ بیانات علما
- ۱۵۷ ارزش خدمات اجتماعی و مردمی اسلام
- ۱۶۹ وقت شناسی

مقدمه

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله رب العالمين و صلى الله على سيدنا محمد و آله الطاهرين
و لعنة الله على اعدائهم الى يوم الدين!

برای نیل به هدف زندگی و تکامل، سه موضوع عمده قابل
اهمیت است:

۱. هدف شناسی
۲. نقشه و برنامه برای رسیدن به هدف.
۳. استقامت در راه هدف.

اگرما هدف را بشناسیم، در جستجوی راه رسیدن به آن با بهترین
نقشه ها خواهیم بود و هر اندازه هدف برای ما اهمیت داشته باشد،

به همان مقدار جدیت و تلاش و استقامت خواهیم داشت.
 از آنجا که اکثریت انسان‌ها به هدف اصلی خلقت خود پی نبرده
 و در زمینه خودشناسی و انسان‌شناسی مطالعه کافی نداشته‌اند،
 در زندگی دنیا و آخرت موفق و کامیاب نیستند و در جهالت و
 سرگردانی به سر می‌برند.
 خداوند متعال به مؤمنان می‌فرماید:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا عَلَيْكُمْ أَنْفُسَكُمْ لَا يَضُرُّكُمْ مَنْ ضَلَّ إِذَا
 اهْتَدَيْتُمْ إِلَى اللَّهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ﴾^۱

خداوند متعال به صورت روشن بیان می‌فرماید که اگر مؤمنان
 همواره به فکر انسانیت خود باشند و حقیقت فطرت انسانی را
 آن‌گونه که خالق یکتای عز و جل آفریده، بشناسند و مطابق
 هدایت‌های الهی و فرستادگانش به انسانیت خود پایبند باشند،
 دشمنان انسانیت نمی‌توانند بر پیکره ذات پاک و حق طلب و
 خداجوی آنان ضربه‌ای بزنند.

استاد علامه طباطبائی رحمه الله روایاتی را از کتاب «درر و غرر» نقل
 می‌فرماید که بعضی از آنها را در اینجا نقل می‌کنم:

۱. سوره مائده (۵) آیه ۱۰۵: ای کسانی که ایمان آورده‌اید! بر شما باد رعایت نفس (به
 خودتان بپردازید). هر گاه شما هدایت یافتید، آن کس که همراه شده به شما ضرری
 نمی‌زند. بازگشت همه شما به سوی خداست، پس به آنچه انجام می‌دهید، آگاهتان
 می‌کند.

امام علی علیه السلام می‌فرمایند:

۱. عارف کسی است که نفس خود را بشناسد و او را آزاد سازد و از هر چیزی که دورش می‌کند، منزّهش بدارد.
مؤلف (استاد علامه طباطبائی): یعنی از اسیری هوی و بندگی شهوات آزادش کند.

۲. بزرگ‌ترین جهل‌ها، جهل انسان است به نفس خویش.

۳. بزرگ‌ترین حکمت‌ها برای انسان شناختن نفس است.^۱

طبق احادیث بالا فرد با معرفت کسی است که انسان‌شناس باشد و بزرگ‌ترین جهالت، جهل به انسانیت است و بزرگ‌ترین و مفیدترین حکمت‌ها خودشناسی است.^۲
هدف اصلی زندگی، تکامل انسان است و تکامل جز با شناخت انسان میسر نیست. بخش عمده تکامل انسان در دنیا با مجاهدت‌های فراوان صورت می‌پذیرد و نیل به آخرین درجات کمال در آخرت محقق می‌شود. به عبارت دیگر، دنیا مقدمه آخرت و مزرعه آن است و ثمره زندگی دنیوی به طور کامل در

۱. ترجمه تفسیر المیزان، ج ۶، ص ۲۵۵.

۲. جهت اطلاعات بیشتر در زمینه انسان‌شناسی مراجعه کنید به: تفسیر موضوعی، آیت‌الله جوادی آملی مدظله العالی، ج ۱۴ (صورت و سیرت انسان در قرآن) و نیز ج ۱۵ (حیات حقیقی انسان در قرآن)، همچنین کتاب معارف قرآن آیت‌الله مصباح یزدی مدظله العالی.

آخرت برداشت می شود. به همین جهت شناخت معاد نیز همچون شناخت انسان ضروری است.

انسان شدن (تکامل) در مرحله اول، به علوم الهی نیاز دارد و از آنجا که دنیا زمینه ساز و تعیین کننده آخرت است، تمامی علوم تجربی و غیر تجربی مؤثر در رشد و کمال انسان نیز واجب می شود. امام امیرالمؤمنین علیه السلام به امام حسن علیه السلام می فرماید:

«يا بنی انک انما خلقت للآخرة لا للدنیا»^۱.

در جای دیگر می فرماید:

«فان الله سبحانه قد جعل الدنيا لما بعدها»^۲.

«ولنسنا للدنيا خلقنا ولا بالتسعى فيها أمنا»^۳.

«[الدنیا] مسجد احباء الله و فصلی ملائكة الله و مهبط

وحي الله و متجر اولياء الله»^۴.

استاد مطهری رحمه الله در کتاب تعلیم و تربیت بر اسلام تحت عنوان «کدام علم» می فرماید: «هر جا که خودش [علم] هدف است واجب است، مثل همین اصول عقاید. هر جا هم که خودش

۱. نهج البلاغه، نامه ۳۱: پسر من! به درستی که تو برای آخرت آفریده شده ای، نه برای دنیا.

۲. نهج البلاغه، نامه ۵۵: همانا خداوند دنیا را برای مابعدش آفریده است.

۳. همان: و ما نه برای دنیا خلق شده ایم و نه به سعی در آن امر شده ایم.

۴. نهج البلاغه، حکمت ۱۳۱: دنیا مسجد دوستان خداست و نمازخانه ملائکه الله و محل فرود وحي الهی و جای تجارت اولیای خدا.

هدف نیست، اگر هدفی از هدف‌های اسلامی متوقف به آن باشد، از باب مقدمه واجب، واجب می‌شود. خود فقها این سخن را می‌گویند که آموختن مسائل، واجب مقدمی ولی واجب تهیوی است، و به اصطلاح واجب نفسی تهیوی است، یعنی آن چیزی که بر ما واجب است عمل کردن است. مثلاً ما باید نماز بخوانیم، ولی اینکه انسان بخواند درست نماز بخواند، بدون اینکه مسائل نماز را بداند امکان ندارد. پس برای اینکه انسان برای خواندن نماز آماده شود، یعنی بتواند نماز را صحیح بخواند، واجب است مسائل نماز را بداند. این مورد اختصاص به نماز و روزه و این گونه تکالیف ندارد، بلکه هر وظیفه‌ای از وظایف اسلامی که نیازمند به علم باشد، همان علم برایش واجب می‌شود. مثلاً تزکیه نفس واجب است و آن هم علم اخلاق می‌خواهد. آموختن قرآن برای شناخت قرآن و عقاید و اخلاق و احکام قرآن لازم، پس تفسیر و ادبیات هم واجب است. دایره علم آن وقت توسعه پیدا می‌کند که ما گذشته از واجب‌های عینی، یک سلسله واجب‌های کفایی داریم، یعنی واجب‌هایی که باید بر اساس تقسیم کار صورت بگیرد. نظیر اینکه وجود پزشک لازم است، پس علم پزشکی واجب کفایی است، یعنی واجب است به طور وجوب کفایی که در میان مردم به قدر کفایت پزشک باشد که بیماران به آنها مراجعه کنند. پزشک که بدون علم نمی‌شود. همچنین تجارت و تسلیحات نظامی و خلاصه همه علوم مورد نیاز در جامعه به عنوان واجب کفایی

واجب است.

چکیده مقدمه:

۱. اساس همه ترقیات، هدف شناسی است.

۲. هدف همه خلقت، انسان است.

﴿أَلَمْ تَرَوْا أَنَّ اللَّهَ سَخَّرَ لَكُمْ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَ

أَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعْمَةً ظَاهِرَةً وَبَاطِنَةً﴾^۱.

این انسان برای ابدیت آفریده شده، نه برای شهوت پرستی و
زندگانی چند روزه دنیای فانی.

﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُون﴾^۲.

﴿وَلَا يَزَالُونَ مُخْتَلِفِينَ إِلَّا مَن رَّحِمَ رَبُّكَ وَلِذَلِكَ خَلَقَهُمْ﴾^۳.

بر طبق این آیه، خداوند انسان ها را برای رحمت خلق کرد، یعنی
در نتیجه عبادت حق تعالی، رحمت لا یتناهی الهی شامل حال
آنان می شود. پس هدف عبادت، تکمیل حق تعالی نیست؛ چرا
که الله تعالی کامل مطلق و غنی محض و بی نهایت کمال است و
هیچ گونه نقصی ندارد تا به وسیله عبادت مخلوق تکمیل شود.

﴿قُلْ مَا يَعْبُؤُا بِكُمْ رَبِّي لَوْلَا دُعَاؤُكُمْ﴾^۴.

۱. سوره لقمان (۳۱) آیه ۲۰: آیا ندیدید که خدا آنچه را که در آسمان ها و آنچه را که در زمین است مسخر شما ساخته و نعمت های ظاهر و باطن خود را بر شما تمام کرده است؟
۲. سوره ذاریات (۵۱) آیه ۵۶: و من جن و انس را نیافریدم، مگر برای اینکه عبادتم کنند.
۳. سوره هود (۱۱) آیات ۱۱۹، ۱۱۸: و مردم پیوسته در اختلافند مگر کسانی که پروردگارت به آنها رحم کرده، و برای همین هم آنان را خلق کرده.
۴. سوره فرقان (۲۵) آیه ۷۷: بگو اگر دعای شما نباشد، پروردگارم به شما هیچ اعتنایی نمی کند.

حقیقت عبادت این است که بنده خود را به مقام ذلت و عبودیت برساند و این معرفت را حاصل نماید. غرض نهایی از خلقت و حقیقت عبادت، این است که بنده از خود و از هر چیز دیگر بریده، به یاد پروردگار خود باشد و ذکر او را بگوید.

حقیقت انسانیت و کمال بشریت به طور خلاصه این بود که گفیم و انسان با یاد حقیقی خداوند متعال و توجه به توحید ناب اسلامی - که کامل ترین توحید است - به کمالات و رحمت های بی کران حق متعال می رسد.

راهی که مکاتب بشری همچون «اومانیسم» و «اگزیستانسیالیسم» فرا روی بشر قرار می دهند، او را به سعادت نمی رساند. اومانیسم که مکتب انسان مداری است، آدمی را در چنگ خداوندگاران خاکی اسیر می کند و او را در دام «ماشینیزم»، دچار مصرف گرایی افراطی و مسابقه در سودجویی می نماید. این طرز فکر و زندگی، جامعه را در چاهی سقوط می دهد که «لیبرالیسم» غربی آن را تدارک دیده است؛ یعنی بی بند و باری، بی هدفی، بی پناهی و سردرگمی. اگزیستانسیالیسم نیز برای زندگی انسان، معنا و هدفی متعالی نمی شناسد و قدرت تأمین سعادت فرد و جامعه را دارا نیست.^۱

۳. جاودانگی انسان نیازمند عالم شدن در همه زمینه ها است، به

۱. رک: شناخت اسلام، شهید بهشتی؛ رونق دیگر، ص ۱۵۰ و ۱۶۳، بحث ظهور اومانیسم جدید و انسان از دیدگاه اگزیستانسیالیسم. نیز: حیات حقیقی انسان در قرآن (تفسیر موضوعی) آیت الله جوادی آملی، ص ۳۲۵، بحث صورت برداری انسان در اندیشه برخی از ارباب مکاتب.

خصوص در آنچه مربوط به حقیقت انسانی است، یعنی علوم اسلامی (عقاید، اخلاق، احکام). انقلاب امام زمان (عج) نیز برای همین هدف والا انجام می‌گیرد و ایشان ابتدا انقلابی عقلی و علمی ایجاد می‌فرمایند. در روایت از امام محمد باقر (عج) آمده است:

«أذا قام قائمنا وَضَعَ اللَّهُ يَدَهُ عَلَى رُؤُوسِ الْعِبَادِ فَجَمَعَ بِهِ عُقُولَهُمْ وَكَمَّلَتْ بِهِ أَحْلَامَهُمْ»^۱.

۴. انقلاب ما نیز که ان شاء الله مقدمه انقلاب جهانی موعود است، باید انقلابی فرهنگی، عقلی و علمی باشد. در ابتدای جوانی بنده و شروع تحصیل علوم اسلامی، استاد عزیز، مرحوم آیت الله حاج عبدالعلی تهرانی (ره) فرمود:

«برو سه سال بنشین، فکر کن که چرا آخوند شده‌ای».

هدف روحانیت عزیز همین مطالبی است که گفته شد؛ یعنی همان هدف آفرینش و مقصدی که انبیا و اوصیا به دنبالش بودند. با خواندن دقیق این رساله ان شاء الله تعالی با هدف روحانیت اصیل ربانی بیشتر آشنا خواهید شد. البته روشن است که نیل به این هدف جز با اخلاص کامل و عمل به علم و بندگی خالصانه و فداکاری در راه حق ممکن نیست؛ همان طور که پیامبران بزرگ الهی

۱. بحار الانوار، ج ۲، ص ۳۲۸؛ وقتی که قائم ما قیام فرماید، خداوند متعال دست مبارک آن حضرت را بر سرهای بندگان می‌کشد، پس به برکت آن حضرت عقل‌ها را متحد و جمع می‌فرماید و عقول مردم را کامل می‌کند.

و حضرات معصوم و سیدالشهداء، حضرت اباعبدالله الحسین (علیه السلام) که هدفی جز رفع جهالت و نادانی و هدایت گمراهان نداشتند، از هیچ کوششی در این راه دریغ نکردند.

والسلام علی من اتبع الهدی

کاظم ضرابی

۳ ذی حجه ۱۴۳۵

۱۳۹۳/۷/۶

www.ketab.ir